

در کینر
تاریخ

www.ketab.ir

دکتر رمضان صیقل

سازمان اسناد و کتابخانه ملی
جمهوری اسلامی ایران

اداره کل حفظ آثار و نشر
ارزش های دفاع مقدس مازندران

سرشناسه: صیقل، رمضان / ۱۳۵۴

عنوان و نام پدیدآور: مازندران در گذر تاریخ/ پژوهش و تألیف: دکتر رمضان صیقل،

[برای] اداره کل حفظ آثار و نشر ارزش های دفاع مقدس مازندران

مشخصات نشر: ساری؛ هاوژین، ۱۴۰۰

مشخصات ظاهری: ۲۸۰ ص.

شابک: ۴ - ۲۱ - ۷۸۰۲ - ۶۹۹۱ - ۹۷۸

وضعیت فهرست نویسی: فیبا

یادداشت: کتابنامه: ص ۳۴۳ - ۳۶۰

موضوع: مازندران - تاریخ (Mazandaran History)

شناسه افزوده: بنیاد حفظ آثار و نشر ارزش های دفاع مقدس. اداره کل حفظ آثار و

نشر ارزش های دفاع مقدس استان مازندران

رده بندی کنگره: DSR ۲۰۵۳

رده بندی دیویی: ۹۵۵/۲۲

شماره کتابشناسی ملی: ۸۶۹۵۹۵۲

کلیه حقوق مادی و معنوی این اثر، متعلق به اداره کل حفظ آثار و نشر ارزش های دفاع مقدس مازندران است.

پژوهشگر و مؤلف: دکتر رمضان صیقل

کارشناسان محتوایی: دکتر امامعلی شعبانی - دکتر علی رضوانی پاچی

ویراستار: دکتر زین العابدین درگاهی

طراح جلد: صغری ابراهیمی

صفحه آرا: حامد حیدری فرد

نوبت چاپ: نخست - دی ماه ۱۴۰۰

شمارگان: ۵۰۰ نسخه

قیمت: ۴۰.۰۰۰ تومان

چاپخانه: ساری چاپ

نشانی: مازندران، ساری، بلوار دفاع مقدس، اداره کل حفظ آثار

و نشر ارزش های دفاع مقدس مازندران. تلفن: ۳۳۱۱۲۱۸۶ - ۱۱

مازندران، ساری، نشر هاوژین. تلفن: ۳۳۳۶۱۲۳۹ - ۱۱

Email: havzhin.publish@yahoo.com

فهرست

مقدمه

۹

گفتار اول: جغرافیای تاریخی تبرستان و شهرها و آبادی‌های آن

۱۳

تبرستان و حدود آن

۱۶

توصیف تبرستان

۲۱

شهرها و آبادی‌ها

گفتار دوم: جنگ‌ها و فتوحات تازیان در تبرستان

۳۵

تاریخ تبرستان از آغاز فتوحات تا سال ۱۴۴ ق

۴۵

تبرستان از ۱۴۴ تا روی کار آمدن علویان

گفتار سوم: علت ظهور و پیشرفت اسلام و تشیع در تبرستان

۵۴

نگرش عدالت‌خواهانه و دین‌گرا به ظلم‌ستیزانه علویان

۵۵

مظلومیت علویان و شیعیان

۵۷

تقوا و زهد علویان و سادات

۵۹

سجایای علمی، اخلاقی و سیاسی سادات

۶۰

محبت و دوستی اهل بیت (علیهم‌السلام)

گفتار چهارم: مهاجرت علویان به تبرستان و تشکیل حکومت

۶۳

مهاجرت علویان به تبرستان

۶۶

شکل‌گیری دولت علویان تبرستان

۶۸

حکومت حسن بن زید (۲۷۰-۲۵۰ ق)

۷۰

حکومت محمد بن زید (۲۸۷-۲۷۰ ق)

۷۲

حکومت ناصرالحق (۳۰۴-۳۰۱ ق)

۷۵

حکومت علویان پس از مرگ ناصرالحق

	گفتار پنجم: حکومت باوندیان
۷۹	تأسیس حکومت باوندیان
۸۱	شاخه‌های حکومت باوندیان
۸۲	کیوسیه
۸۵	باوندیان اسپهبدیه
۹۷	باوندیان کینخواریه
۱۰۹	گفتار ششم: حکومت پادوسپانیان
	گفتار هفتم: حکومت سادات مرعشی مازندران
۱۲۵	سید قوام‌الدین پایه‌گذار دولت مرعشیان
۱۳۱	حکومت سید کمال‌الدین
۱۳۵	حکومت سادات مرعشی بعد از مرگ سید
۱۵۱	گفتار هشتم: مازندران در روزگار صفویه
۱۶۳	گفتار نهم: مازندران در دوران افشاریه
۱۶۹	گفتار دهم: مازندران در روزگار زندیه
۱۷۳	گفتار یازدهم: مازندران در دوره قاجاریه
۱۸۱	شورش بابی‌ها در قلعه شیخ طبرسی
۱۸۷	گفتار دوازدهم: مازندران و انقلاب مشروطه
۱۹۹	گفتار سیزدهم: مازندران از سلطنت محمدعلی شاه تا سلطنت رضاشاه
۲۱۱	گفتار چهاردهم: مازندران در دوران حکومت رضاخان

گفتار پانزدهم: مازندران در دوره محمدرضا شاه با تأکید بر حوادث انقلاب

۲۲۲ انتقاد از اصول انقلاب سفید

۲۲۳ ساماندهی تشکل‌های مذهبی و جلسات قرائت قرآن

۲۲۳ حمایت و دعا برای امام (ره)

۲۲۴ انتشار اعلامیه‌ها و رساله امام (ره)

۲۲۴ دعوت از روحانیون و چهره‌های انقلابی کشور به مازندران

گفتار شانزدهم: گذری کوتاه به روند شکل‌گیری انقلاب اسلامی

۲۲۷ بخش یک: از مشروطه تا قبل از ۱۵ خرداد ۱۳۴۲

۲۳۲ بخش ۲: از ۱۵ خرداد ۱۳۴۲ تا پیروزی انقلاب اسلامی

۲۳۷ بخش ۳: از ۱۵ خرداد ۱۳۴۲ تا پیروزی انقلاب در مازندران

۲۴۳ بخش ۴: وقایع پیروزی انقلاب اسلامی تا اکنون

۲۴۹ بخش ۵: هشت سال دفاع مقدس

۲۵۱ بخش ۶: شهدای مدافع حرم و امنیت در مبارزه با تروریست

گفتار هفدهم: شجره علویان (زیدیان) شمال ایران

۲۶۷ منابع و مأخذ

مقدمه

مطالعات باستان‌شناسی (کشفیات مربوط به غارهای کمر بند و هوتو در ۸ کیلومتری بهشهر) نشانه‌های حیات در طبرستان را به هزاران سال پیش می‌رساند.

حدود هشت هزار سال پیش گروه‌های انسانی که دامدار و کشاورز بودند، برای دستیابی به سرزمین‌های حاصل‌خیز پیرامون البرزکوه، به این سرزمین منتقل شده‌اند. سرزمین‌هایی که در دوره‌های تاریخی آن را پشخوارگر، بدشوارگر، فرشوادگر، فرشوارگر، فرشوادجر و... طبرستان و مازندران نامیده‌اند. باشندگان این سرزمین از روزگاران دور بر آیین‌های زروانی و مهری بودند و در دانش‌هایی چون پزشکی و ستاره‌شناسی آگاه و مطلع. از دل آیین مهری گروه‌هایی پدید آمدند که بزرگان آن‌ها (گرپان، مسمغان) پایه‌گذاران قانون و سنت و آموزگاران جامعه خود شمرده می‌شدند.

ابن اسفندیار و به پیروی از او میرظهیرالدین مرعشی حد فرشوادگر را شامل آذربایجان، طبرستان و گیل و دیلم و قومس و دامغان و گرگان می‌دانستند. به عقیده مولانا اولیاءالله آملی در تاریخ رویان (قرن هشتم ق) «طبرستان را در قدیم‌الایام فرشوادجر لقب بوده است.»

درباره این واژه در تاریخ‌های محلی مثل تاریخ طبرستان ابن اسفندیار، تاریخ طبرستان و رویان میرظهیرالدین مرعشی و آثار پژوهشگرانی چون سعید نفیسی نظرات مختلفی ارائه شده است.

بر مبنای گزارش‌های تاریخی، کاسی‌ها، آماردها ((مرد، امرد) تپورها (تاپور) از جمله ساکنان این ولایت بودند. مردها و تپورها، مردمانی شجاع، جنگجو و سرسخت بودند و در جنگ‌ها و نبردهای کوروش هخامنشی حضور داشتند. در عصر اشکانیان نیز بهترین جنگجویان تبرستانی بوده‌اند.

ظاهراً بعد از سقوط داریوش سوم به دست اسکندر، برای مدتی آل گشنسب بر تبرستان پادشاهی داشتند تا این‌که کیوس (کاووس) پسر قباد (کوات/ کواد) پادشاه ساسانی به حکمرانی این ولایت فرستاده شد. اندکی بعد خسرو انوشیروان فردی به نام زرمهر را به عنوان فرمانروا به تبرستان روانه کرد. خاندانی که حدود یک‌صد سال (نیمه قرن ششم تا نیمه قرن هفتم میلادی) بر این سرزمین حکمرانی داشتند.

بعد از مدتی، گیل پسر گیلان‌شاه ملقب به گاوباره بر آذر و لاش زرمهری غلبه کرد، هم‌چنین توانست حکومت تبرستان را از پادشاه ساسانی یزدگرت (یزدگرد) سوم بگیرد. دو پسر گیل یعنی دابویه و پادوسپان بنیان‌گذاران حکومت‌های ملوک گاوباره (آل دابویه) و اسپهبدان پادوسپانی هستند. در زمان حکومت ایشان اسلام به تبرستان راه یافت.

از زمان ساسانیان مردمان البرزکوه استقلال دینی و سیاسی خود را پیوسته حفظ کرده‌بودند. امری که همواره دلایل تفاوت، حسادت و حتی کینه‌جویی حکومت مرکزی را فراهم می‌آورد. در دوره‌هایی و در پی قحطی‌هایی که دامن‌گیر حکومت می‌شد یا با مشکلات مالی روبه‌رو می‌شدند، تبرستان را عرصه تاخت و تاز و غارت قرار می‌دادند و بدین ترتیب اموال و املاک و دارایی‌های ساکنان این ولایت به چپاول می‌رفت.

این مردم تا مدت‌ها بعد از اسلام و بعد از برپایی حکومت سادات علوی هنوز به سنت‌ها و آداب و رسوم نیاکان خود پای‌بند و پایدار بوده‌اند.

با وجود آن‌که اعراب، تبرستان و مازندران را مانند دیگر ولایات، البته با تأخیری حدوداً یک‌صد و پنجاه ساله، به تصرف خود در آوردند، هرگز نتوانستند بر روح و جان مردم این

سامان غلبه کنند. گزارش‌های تاریخی از ظلم و جور نائبان و عمال و کارگزاران خلفا حکایت دارد. سادات علوی که از ستمگری خلیفگان عباسی به تنگ آمده بودند، در جستجوی پناهگاه در تبرستان رحل اقامت افکندند. اینان منادیان نور و پاکی و مساوات و برابری شدند، به مرور خود ملجاء و پناه رانندگان و ماندگان و ستمدیدگان شدند و با سلوک معنوی و اخلاق علوی، عشق و محبت به اهل بیت علیهم‌السلام و معارف اسلامی و شیعی را در دل‌ها و جان‌های مردم این سامان جا داده‌اند. طولی نکشید که از میان این مردم، عالمان، فقیهان، عارفان و ادیبان و دانشمندان نامداری برخاسته که در درخشش و پویایی فرهنگ و تمدن ایران و اسلام نقش و تأثیر به‌سزایی داشته‌اند.

سخن پایانی

از ارباب فضل و صاحبان نظر و اندیشه تمنا دارد این کمترین را از نظر و پیشنهاد و انتقادهای سازنده خود محروم نسازند.

از سردار سرتیپ دوم پاسدار عبدالله ملکی (مدیرکل محترم اداره کل حفظ آثار و نشر ارزش‌های دفاع مقدس مازندران)، جناب آقای سید محمد صادقی سنگدهی (مدیر محترم ادبیات، انتشارات و تاریخ)، کارشناسان محترم اداره کل، سرکار خانم خاتمی (مسئول انتشارات هاوژین) و همکاران ایشان و همچنین سرکار خانم کشاورز که زحمت حروف‌چینی این اثر را عهده‌دار بوده‌اند، صمیمانه سپاس‌گزاری می‌نمایم.

اگر در این گفتار اندک خدمتی نهفته است «وَمَا يَكُم مِّن نِّعْمَةٍ فَمِنَ اللَّهِ» و اگر سهو و

زلتی است از نفس خطاکار «وَمَا أَصَابَكُمْ مِّن سَيِّئَةٍ فَمِن نَّفْسِكُمْ».

حَسْبِيَ اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَهُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ

با کمال احترام رمضان صیقل

۱۳ آبان ماه ۱۴۰۰